

XỨ LẠ QUÊ NGƯỜI (1)

Việt Đông

Một trong những truyện hay nhất của Việt Đông, Xứ Lạ Quê Người được viết với kỹ thuật kể chuyện giữa hai người bạn. Truyện kể lời cuốn tuy rằng thỉnh thoảng có sai lầm nhỏ nhỏ về cách xưng hô. Phần quan trọng là hình thái xã hội lúc đó [1930] được vẽ rõ ràng: cưới vợ thứ cho chồng, dĩ điểm, mẹ mìn, mẹ ghê con chồng, những thói hư tật xấu trong thôn xóm, trong cuộc sống hằng ngày như cò bạc, ngoại tình, giao dâm chủ tớ...

Chắc chắn khi viết Xứ Lạ Quê Người Việt Đông nhắm mục tiêu đã kích hủ tục cưới vợ lẽ khi đưa ra những tai hại mà con cái của người này phải gánh chịu khi cô vợ trẻ bước vào đời sống gia đình mới mà chắc chắn cô chẳng có chút gì thương yêu trong khi đang mang một mối tình. Những tệ hại gì sau đó chỉ là những điều phụ họa thôi, những phụ họa rất ích lợi cho người sau khi muốn rõ bộ mặt của thời xa xưa. Đoạn hay nhất trong truyện là những đoạn ông chủ trẻ bước lần những bước chắc chắn để chiếm đoạt con nai tơ, cô gái giúp việc 17 tuổi của mình, và những gì cô gái ấy thú nhận về sau về tâm trạng của mình trong thời gian này.

Cũng như các truyện khác của mình, chữ dùng của Việt Đông lắm khi cần được giải thích đối với độc giả của thế kỷ 21, chúng tôi vì vậy thêm những chú thích nhằm gia tăng sự thích thú cho người đọc khi đi vào bản văn xưa cách nay đã tám mươi năm rồi.

Nguyễn Văn Sâm

¹ Như những truyện khác của Việt Đông, xuất hiện cách nay [2009], gần 80 năm nên có nhiều từ ngữ, nhiều cách nói xưa, nhiều tiếng chỉ đồ vật, chỉ địa phương khó hiểu đối với người đọc thời nay, chúng tôi chú thích sơ lược, cốt sao giúp người đọc hiểu sâu sắc hơn bản văn cách mình xa non một thế kỷ trước. Tất cả các chú thích sau đây là của chúng tôi. [NVS]

HỒI THỨ NHỨT

Mười tám xuân

Bóng trăng thu in chiếc lá quả địa cầu, dường như chị Hằng Nga làm chúa tể trong buổi hoàng hôn. Buổi hoàng hôn là buổi vui vẻ của khách... nào tình ái, nào phong cảnh thiên nhiên của tạo vật, nào trong lũy quán tiếng đàn du dương êm ái điệu dàng², những câu hát theo điệu *Si l'on ne s'était pas connu*, những câu:

*Tơ tình, lòng mong ai,
Xa xăm ngàn mây cách đàn.*

Bao nhiêu sự khoái lạc vui cười lãng mạn, hình như riêng một hạng con người lạc hoan choán hết.

- Buổi hoàng hôn là buổi vui vẻ...!

Nguyệt lập lại câu này, rồi lặng im, mắt ngó ngọn đèn hoa kỳ³ chiếu sáng, đôi mắt Nguyệt long lanh, hai hột lệ từ từ chảy. Nguyệt thở ra.

Nga, bạn Nguyệt, cùng Nguyệt đang chuyện trò vui vẻ, bỗng nghe Nguyệt tả một cảnh buổi hoàng hôn, về chiều thu, rồi Nguyệt đổi sắc mặt, đang vui vẻ, bỗng hóa buồn, Nga sững sờ hỏi:

- Buổi hoàng hôn, là buổi vui vẻ... vui vẻ thật nhưng sao Nguyệt tả cảnh ấy lại âu sầu thế? Hãy thuật cho em nghe nào. Hử chị?

Nguyệt lấy khăn lau nước mắt. Nguyệt thở một lần nữa. Nguyệt khe khẽ nói:

- Buổi hoàng hôn này làm cho em nhớ đời dĩ vãng của em, cách mười hai năm rồi...

Nguyệt có tặng⁴ cho Nga cuộc đời dĩ vãng ấy không?

- Tặng cho Nga chớ, đã bao lần Nguyệt muốn đem cuộc đời dĩ vãng của Nguyệt tặng cho Nga, nhưng Nguyệt còn ngần ngại, sợ nỗi Nga không khỏi ngậm ngùi mà rơi nước mắt.

- Nhưng đó là một điều em thích⁵, dầu em đau đớn rơi lệ... em nghe được một truyện dài, truyện tự thuật của nữ sĩ Nguyệt⁶...

- Truyện có thiệt...

- Truyện không phải lý tưởng mô tả⁷ của các nhà văn sĩ mà em đọc mê say bấy lâu nay. Nữ sĩ Nguyệt sẽ thuật cho Nga nghe nhé, nhưng Nguyệt cấm ngặt Nga không được rơi nước mắt.

Nga gật:

- Nào, hãy nói đi, người ta nóng nghe⁸ một truyện thật đây mà, xin thuận cứ mỗi giọt nước mắt của Nga nhỏ ra thì Nga chịu cho Nguyệt một hào⁹.

² *Điệu dàng*, viết sai chính tả ngày nay. Những trường hợp sai chính tả như thế này chúng tôi hầu như để y nguyên cho độc giả ngày nay thấy được vấn đề.

³ *Đèn Hoa Kỳ*, chỉ đèn dầu nhỏ, có ống khói dùng trong nhà nghèo hiện nhà quê Việt Nam vẫn còn dùng, đèn mù u không có ống khói. Đèn măng-xông thì lớn hơn và sáng hơn nhờ có bơm hơi, nhà giàu dùng.

⁴ Kể lại cho nghe.

⁵ Nay ta nói: điều em thích.

⁶ Chữ nữ sĩ không có nghĩa là nhà văn phụ nữ như gần đây, ở đây có nghĩa là phụ nữ trẻ.

⁷ Tức mô tả, xưa miền Nam, vài nơi có cách nói này.

⁸ Nóng nghe: nay nói nóng lòng nghe.

⁹ Tức một cắc bạc, 1/10 của đồng bạc.

- Bấy lâu nay chị cùng em quen biết nhau, em chưa thuật lịch sử của em, cuộc đời dĩ vãng... Em xưa, cha gốc ở tại hạt Gocong¹⁰, tổng... tên Lê Công Vân, mẹ em tên Nguyễn Thị Thanh. Năm em được mười bảy tuổi đầu¹¹ cha em được làng yêu dụng, tranh chức cai tổng được “kết quả”¹². Một vị cai tổng ở nơi thôn quê chị nên nghĩ thể lực của một ông vua hồng hách oai quyền thế nào không? Con của ông vua, công chúa càng tự đắc, quyền hành sai bảo vị cai tổng ở thôn quê không khác nào một ông vua nhỏ vậy, em khi đó đường đường một tiểu thơ, kẻ kính người vì, bao nhiêu những vọng¹³ nhà quan em đều để ở đầu môi, chót lưỡi. Vui nhứt, thích nhứt, là mỗi khi em ra đường họ gặp em họ chào cách lễ phép, hoặc họ xàm xì to nhỏ với nhau “kia, cô hai, con ông tổng” những câu nói ấy em ưa lắm, em nghe như họ nói “kia công nương, con ông hoàng”.

Trong buổi thơ ngây, thơ ngây thật, chị nghĩ thử một đũa gái vào độ mười bảy xuân, bấy lâu quanh quần chốn thôn quê sành già¹⁴, quen với những kẻ trí thức hẹp hòi¹⁵, quanh năm lam lũ làm ăn, có dư chút của thì ra mặt hồng hách, may thời có làm giàu, dư lỏi năm ba chục ngàn¹⁶, họ xưng là tay trọc phú, dám bỏ ra năm mười ngàn mua chức phủ huyện “hàm”. Như thế là đắc nguyện của họ đến đó là cùng, dầu chết cũng vui lòng nhắm mắt. Em thường lân cận¹⁷ với hạng người ấy, chị em em gái có đôi ba người đều con nhà danh vọng, mà thật ra họ không danh vọng em nào thêm làm quen¹⁸, như chị Dũng con thầy Hội, chị Hào con thầy Ban, chị Dung con ông Bái, mấy nhà ấy tuy chức tước không bằng cha em nhưng bạc giàu có họ có phần lấn hơn¹⁹, vì vậy em mới làm bạn với ba chị ấy. Khốn thật, trong tuổi thơ ngây, đại đột, ngấm những bình mực đen sì²⁰, thì cái ngu đại lại càng chất thêm vào óc em, ba chị bạn của em nếu nói hạng người bắt ốc hái rau thì không phải quá, họ còn ngu dốt hơn em nữa, trong vì²¹ nhờ bạn chỉ đường ngay lẽ phải cho. Họ còn trọng kính em, họ coi em như cái đèn măn-xong²² để giữa đám đèn Hoa-kỳ leo lét kia.

Cha mẹ em có một mình em, cho nên cưng em như trứng mỏng, vì thế em lại càng ra mặt tiểu thơ, thật ra em là một đũa khờ khạo hết sức. Nếu so sánh, thì nên sánh con Kiệu ở với chị nó khôn lanh mười²³, còn em lúc đó có một.

Em những ngờ đời em cứ quanh quần một chỗ, nương nhờ cha mẹ, vào ra no ấm, nào hay đâu cuộc đời không bao giờ chiều²⁴ theo ý tưởng của con người.

¹⁰ Để ý cách viết xưa của địa danh Gocong thay vì Gò Công. Các địa danh khác cũng tương tự như trường hợp này: *viết liền nhau và không có dấu*, đó là điều người Pháp đặt ra cho họ dễ dàng đọc và viết, người Việt Nam dùng theo thói quen, trường hợp cuối cùng còn lại là Saigon.

¹¹ Xưa thường nói có chữ đầu sau chữ tuổi: mười lăm, mười sáu tuổi đầu... Nay chữ đầu đã bị triệt tiêu hay chỉ dùng cho con số rất nhỏ, trong trường hợp đũa bé khờ khở...

¹² Ra tranh cử và đắc cử.

¹³ Tức giọng, cách nói địa phương.

¹⁴ Tức sành sỏi: nơi quê mùa.

¹⁵ Kẻ trí thức hẹp hòi: người ít học.

¹⁶ Năm ba chục ngàn đồng lúc 1920, 30 là giàu rồi, mỗi đồng tương đương cả triệu đồng VN ngày nay về phương diện mãi lực.

¹⁷ Giao thiệp, tiếp xúc thân thiết.

¹⁸ Nào thêm làm quen: không chịu làm quen, không thích làm thân.

¹⁹ Có phần lấn hơn: trội hơn chút đỉnh, ở đây là giàu hơn nhưng không nhiều lắm.

²⁰ Ngấm những bình mực đen sì, tác giả dùng ý của câu tục ngữ gần mực thì đen gần đèn thì sáng, Cô Nguyệt muốn ví mình ở gần mực nên bị thấm đen xì, mình gần bạn ngu dốt nên không biết gì hết chuyện đời.

²¹ Trong vì: Trong gì, làm sao nhờ cậy được.

²² Đèn nhập cảng từ bên Pháp, đốt nóng một cái tim đèn lớn bằng dầu lửa, có bơm hơi. Rất sáng và tiện lợi. Đèn của nhà sang trọng vào đầu thế kỷ 20, đến giờ loại đèn này vẫn còn ở một vài xứ.

²³ Câu này không rõ ràng, tác giả muốn nói con Kiệu hiện là người làm của chị, nó khôn gấp mười tôi hồi đó.

Cô Nga, ở làng cận với làng em, cô con của một người thường dân, làm ruộng, nhà cô đủ ăn, tướng cô ốm, da cô trắng, mặt cô trái soan, tướng cô đi yếu điệu, mắt cô long lanh ướt²⁵ như nước mùa thu, miệng cô thường nở một nụ cười tình. Trong tổng, hình như cô Nga đã chiếm giải quán quân, có thể xưng là “*bà chúa đẹp*” được. Nhưng cô đẹp trời cô²⁶, em nào thêm làm quen với cô, em chê cô là con nhà hạ tiện, nghèo hèn, không xứng đáng làm bạn với em. Có nhiều khi cô Nga gặp em đi, cô vui vẻ chào, kêu em cô hai ngọt, thế mà em buồn trả lời²⁷, thật em còn con nít, tiểu nonhơn rất, nhưng trong khi ấy em coi sự em làm đó là phải, ai trong vào²⁸ cũng kính trọng về tư cách ấy. Chẳng phải một em không muốn quen với cô Nga, mà cả ba chị Dũng, Hảo, Dung kia cũng nhứt định không chịu quen với con nhà hạ tiện.

Từ đây cô Nga dường như mắc cỡ, cô gặp em cô không chào, mà cô lườm, cô háy lén em, em tự biết, nhưng em tự thị rằng: “Tao thị nhà mày là cỏ rác”. Nào ngờ đâu...

Nguyệt nói đây mặt buồn dàu dàu, Nga lại hỏi:

- À, thế cô Nga sẽ trả thù cái tư cách miệt thị của chị bằng một cuộc gây lộn xản²⁹ chứ gì, hử chị?

Nguyệt lắc đầu nói:

- Nào phải, cô Nga tính rành lắm³⁰, cô chả thêm làm con người cãi lộn như chị nghĩ đâu. Làng ấy người ta đồn đãi với nhau rằng: “Cô Nga không có nét³¹, cô có tình nhân”; tình nhân cô là anh trai đẹp, có chút ít chữ tây, con của ông cả Ngọc, từ cậu thôi học về thả theo đầu làng cúi xóm³² trên ghẹo con gái quê, kể những đứa gái bị tay cậu ta lừa không phải ít, đến cô Nga, thì hình như cậu ta mê chết, bao nhiêu tình thần của cậu ta đều bị cô Nga nắm trong tay, cậu tên là “cậu hai Hưng” lúc đầu cậu có một nghề chim gái³³, sau cậu Hưng thêm vài nghề cờ bạc, và du côn³⁴, cậu học nào gồng, nào võ, nào bùa ngải đủ thứ, cậu xưng danh Đơn Hùng Tín. Ai ai cũng kiêng nể cậu, vì cậu giàu.

Một hôm cha em kêu em tỏ cho em biết ông cả cậu mai đến hỏi em cưới cho con ông, cậu Hưng, vì em đã chán tai sự hành động của cậu ấy em không ưng. Việc ấy cha em cũng bỏ qua.

Một ngày kia, cha em bàn tính thế nào trước không rõ, cha mẹ em đi mất nửa ngày mới về đến nhà, có cả cô Nga, cha mẹ cô Nga theo sang. Đến nhà cha em bảo em lo nấu một bữa tiệc đãi khách, em thấy cô Nga là người em khinh bỉ, nhứt là cha mẹ cô em càng khinh hơn, mà ngồi đối diện với cha mẹ em, thật em tức quá, nhưng nào dám nói ra, em lo bồn phận. Đến tối cha mẹ cô Nga ra về, cô ở lại, cha em kêu em lên bảo rằng:

- Hai, đây là dì của con, từ rày con phải lễ phép, coi như người mẹ, hãy lạy hai lạy ra mắt dì con đi.

²⁴ Chiu.

²⁵ Long lanh ướt.

²⁶ Cô đẹp trời cô: Cô đẹp kệ cô, thầy (kệ) cô.

²⁷ Có thể là không buồn, chẳng buồn, tức không thêm.

²⁸ Trông vào.

²⁹ tức gây lộn xản, cãi nhau nhỏ nhỏ chẳng đáng kể.

³⁰ Tính toán có kế hoạch lắm.

³¹ Không có nét: tánh tình lang chạ.

³² Đầu làng cúi xóm: tức đầu làng cuối xóm, đầu trên xóm dưới, khắp nơi trong vùng.

³³ Nghề chim gái: chuyên môn đi dè gái, hay tán tỉnh đàn bà con gái để lợi dụng tình.

³⁴ Du côn: Du đảng

Trời ơi! Em tuy là con người dạy dốt³⁵, song cảnh ấy làm cho em chết ngất đi, lẽ nào đi lạy con người khinh bỉ ấy. Song đối với lẽ giáo nhà em rất gắt, cha em bao giờ cũng nghiêm trang giữ phép, thấy em còn ngần ngại cha em gắt rằng:

- Nào, mày không vâng lời tao hả... người ta đã lạy ra mắt mẹ mày rồi, bây giờ mày nhỏ hơn hết, phận làm con, mày phải lạy ra mắt dì mày, hiểu chưa?

Em sợ cha em rầy, lật đật ngồi xuống lạy, mà mặt em tái mét đi. Ngà bây giờ em phải kêu bằng dì, có lẽ Ngà sẽ trả cừu tự thị của em³⁶ xưa, Ngà ngồi chỉnh chệ³⁷, không xin cho em đứng lạy, em lạy xong Ngà nói một câu...

Nguyệt đỏ mặt dường như căm tức, Nguyệt tiếp:

- Trời ôi! Câu nói tự mồm kẻ em khi thị chạy ra, câu nói em mới nghe lần đầu nó bề óc, nó đau lòng, Ngà nói:

- Thôi... dì cảm ơn con!

"Thôi, dì cảm ơn con". Trời ôi! Câu nói đó hình như Ngà trả thù em vậy.

Ngà cũng tỏ sắc giận nói:

- Con người gớm thật không biết chút lễ nghi khi mới về nhà người ta, mặc dầu lớn.

- Lễ nghi gì, Ngà biết lễ nghi thì Ngà không trai gái tình tự, thế mà cha em hỏi Ngà về làm bé, mới ác cho chứ. Sau khi làm lễ ra mắt Ngà xong, em lui vào trong, em than thì³⁸ và hỏi mẹ em cho rõ nguyên nhân, mẹ em bảo cho em nghe rằng:

- Cha con vì thấy hiếm hoi con trai, sợ tuyệt tự đi, cho nên bàn tính với mẹ lâu rồi, cưới một người tiểu thiếp, nhưng bấy lâu chưa chọn được ai có đức tốt, nay cha con gặp dì con đó, có lẽ sẽ sanh được em trai, vì tướng mạo dì con mạnh dạn, mặt mày hiền hậu lắm.

Em nghe mẹ em nói em tức quá, giận lòng không đặng, em nói rằng:

- Ai mà không biết con đó là con Ngà, con của thằng cha...

Em nói đến đây mẹ em tát cho em một bạt tai đau điếng, và mắng rằng:

- Con chết xê³⁹, mày hỗn thế, mày dám kêu dì mày bằng con này con kia thì cũng như mày kêu cha mày bằng thằng này thằng kia vậy. Ai dạy mày hỗn thế?

Mẹ em nói to, cha em nghe kêu hỏi, khi ấy em run sợ, ác cho mẹ em, mẹ em cứ tỏ thật, cha em nổi giận kêu em bảo cúi, trước mặt cô Ngà, mẹ em, cha em cầm roi mây dạy em:

- Nguyệt, mày không phải con nhà hàng tôm hàng cá, tao dạy mày phải có lễ phép, sao nay mày dám lộng ngôn thế, tội mày tao đánh hai chục roi.

Rồi cha em quát cho em bẩy tám roi đích đáng, bây giờ Ngà giựt roi nói câu thứ nhì, câu này còn ác độc hơn câu nhứt, Ngà nói:

- Thôi con nó nhỏ dại, khờ khạo có biết gì, đánh nó bấy nhiêu, còn bấy nhiêu gởi lại, khi nào nó còn tái phạm sẽ đánh nốt.

Cha em dừng tay quát to lên:

- Nể lời dì mày, tao tạm tha cho, ngồi dậy lạy dì mày xin lời⁴⁰ đi.

³⁵ Dạy dốt: tức dại dốt.

³⁶ Trả thù tự thị của em: trả thù sự khinh người, sự lên mặt của em đối với Ngà.

³⁷ Chính chệ, tiếng xưa, gần đây nói là chễm chệ.

³⁸ Than thở nho nhỏ, có thể là than thở và thủ thỉ chẳng?

³⁹ Đồ chết bầm, đồ đáng bị phân thây.

⁴⁰ Xin lời: can gián.

Ngà lại bảo:

- Con hãy lạy cha con đi.

Trời ơi! Giả có con dao đâm họng chết, mà đừng đau đớn gì thì em chết ngay. Song em còn sợ đau nên không dám chết. Có lúc em muốn uống thuốc độc tự vận song lại sợ nằm trong “hòm” nghệt hơi thở không đặng. Chị nghe thế có rõ sự ngu dại của em hồi đó là bao không?

Em không phải dại dột hết, cũng ngoan lắm chứ, song ngoan về sự hiếp đáp kẻ cô thế, ngoan hống hách, ăn nói đùa, ngoan chưng diện, ngoan bảo người ta tôn trọng mình. Trừ ra mấy điều⁴¹ ấy em không còn ngoan điều nào nữa.

Nói cho phải, từ ngày Ngà về nhà em, em nhờ sự bực tức mà được khôn thêm, và biết suy xét từ bữa bị đòn. Con người ta nếu không có xảy ra sự tức tối, sự khổ não, sự oan uổng đau đớn, thì thật ngu đần cả đời.

Ngà vào ra lễ phép, cha mẹ tôi⁴² ưa lắm, đối với em Ngà kêu bằng con ngọt, mặc dầu Ngà lớn hơn em có hai tuổi. Ngà tinh ranh lắm, bữa cơm có đủ mặt, Ngà nói:

- Con hai nhà ta nó nhỏ hơn tôi có hai tuổi, mà tôi gọi nó con “thì e nó không bằng lòng, nhưng lấy theo địa vị, và tinh thần mặt phải gọi “con” mới có chiều yêu thương nhau, tôi không có tánh giả dối, kêu xưng⁴³ đặng.

Cha mẹ em nghe Ngà nói, đều gặt đầu khen phải, còn em thì mỗi khi nghe Ngà nói thì tức tối trong lòng.

Từ đây em ngoan thêm, Ngà về ở với cha em được bốn tháng thì có thai. Cha mẹ em vui mừng biết bao, trong nhà có sự cúng vái luôn luôn. Bỗng một hôm mẹ em la nhức đầu rồi nhào lẩn, rên siết.

Cả nhà lo chạy, nhứt là em sợ quá, em đi đến thầy sáu Cục, thầy làm thầy bói, thầy phù thủy, thầy ngãi, môn nào thầy cũng giỏi hết, em rước thầy đến cứu chữa mẹ em. Thầy xem xong nói mẹ em bị người ta ếm, thầy có thể mở được, song phải trả cho thầy một trăm đồng bạc.

Chị cũng dư biết hạng người “*thừa nước đục mà thả câu*”. Không phải một mình thầy Sáu Cục mà thôi. Tốn có vài tờ giấy vàng, mấy cây hương, đọc lẩn liếu vài câu thần chú, thế mà ăn được một trăm bạc, nhưng đời họ không phải có vậy hoài, cho nên nghèo mạt họ vẫn nghèo mạt.

Nhưng mặc dầu thầy “*thả câu*” em cũng mang ơn thầy cứu được mẹ em khỏi bệnh nhức đầu, từ khi mẹ em nghe thầy Sáu Cục nói có người ếm, thì mẹ em nghi ngờ cho Ngà ngay, vì vậy mẹ em và Ngà từ đây có sự rầy rà nhau⁴⁴, cha em thường bình Ngà, song em có đều vui, từ đây em ý có mẹ em không còn coi Ngà ra gì hết. Một hôm em tỏ cho mẹ em nghe mọi sự xấu của Ngà trước kia, mẹ em tức quá rầy em sao không nói cho sớm. Em nói:

- Lúc nọ con toan tỏ cho mẹ nghe thì mẹ la ó lên, cho con bị đòn...

Mẹ con nghe em nói nghĩ thương con, ngồi khóc, rồi mẹ em đem việc ấy tỏ cho cha em biết, những tưởng cha em nghe thì nổi giận đuổi ngay, tổng cô Ngà ra khỏi nhà, nào hay đâu cha em nghe mẹ em tỏ liền nạt rằng:

⁴¹ Tức điều.

⁴² Chỗ này phải là em mới đúng. Tác giả thường cho nhân vật xưng lộn xộn như thế này, khi thì em khi thì tôi, trong nhiều quyển khác của ông.

⁴³ Kêu xưng: gọi bằng danh từ có tánh cách tăng bốc. Chẳng hạn như trong trường hợp này kêu bằng cô Hai.

⁴⁴ Có sự rầy rà nhau: Gây gổ nhau, cãi cọ nhau.

- Mẹ con bây là *phần chó sói*, cứ đua nhau hầm hừ hại người, tao biết mày nghe lời con Nguyệt, nó là con tinh cái⁴⁵ đả, nó dám hỗn xược với tao, nó dám bài bạ⁴⁶ trong nhà tao nhiều chuyện rồi.

Mẹ em thấy cha em rầy to không dám cãi, duy có khóc mà thôi.

Một buổi sáng, cha em đi hầu quan chủ quận⁴⁷, sẵn dịp em đi chợ luôn, mười một giờ về, vào phòng vắng mẹ em, em hỏi hai người ở, không ai rõ, Nga cũng không biết, và ra bộ sớn sác, nét mặt Nga tái hẳn đi em nghi có sự gì xảy ra, chạy cùng kiếm, em trờ tới góc dựa lú⁴⁸, trờ ôi!!

Nguyệt hai tay bụm mặt khóc, Nga cũng chảy nước mắt, Nguyệt nói bệu bạo rằng:

- Mẹ em treo giây tự tử nơi đây...

- Thảm thiết thay.

- Đau đớn cho lòng em quá, em khóc không ra tiếng, ré lên một giọng khao khao rồi té xỉu chết ngất đi.

Khi em tỉnh dậy mới hay cha em và láng giềng mở mẹ em xuống đem vào nhà rồi. Cha em tố cho làng mẹ em vì ghen tương nên tự vận chết, rồi chạy tờ quan quận xin phép chôn liền.

Chị ôi! Mẹ em bị người ta giết oan, em tự biết, song lúc ấy em dại dột, và đang khi thảm thiết cho thân em, có biết gì, có khóc, hết khóc tới kể, nghe ghê mình đi.

Hôm sau, chôn mẹ em ở sau vườn nhà em.

Nga nói:

- Nga giết bác chứ ai, cứ theo tình hình ấy.

- Phải chứ còn ai nào.

- Nhưng sao làng xã không xét nguyên do và mời quan thầy khám xét⁴⁹ tử thi?

- Thế nào được, phải nói như chị vậy thì thân em đâu có xừ lạ quê người mười ba năm khổ sở linh đình.

- Đau đớn thay, nhưng lẽ nào mà không khám xét tử thi, làng sao dại dột vậy.

- Chị còn chưa hiểu, cha em đã là một vị cai tổng đương niên, làng đều dưới quyền cha tôi⁵⁰ sai bảo, phương chi việc nhà của cha tôi, cha tôi nói sao họ nghe vậy.

- Ngu độn quá.

- Dầu khôn lanh đến đâu cũng không qua thế lực, và kim tiền.

- Ủ.

- Thế lực có thể giết chết người được...

- Kim tiền có thể không phải tội lỗi gì.

Nguyệt và Nga thở ra, bốn con mắt đều *dấn lệ*. Nguyệt tiếp:

- Từ đây em là một con ở sai khiến cho Nga⁵¹, Nga không còn coi em ra gì nữa. Nga thường nói với em:

⁴⁵ Quỉ cái, người đàn bà lòng ác, dạ độc.

⁴⁶ Bài đặt, bạ chuyện.

⁴⁷ Đi hầu quan chủ quận: Đi lên quận họp với quận trưởng.

⁴⁸ Trờ tới góc dựa lú: tình trờ tới chỗ dựa lú.

⁴⁹ Khám xét: khám nghiệm tử thi.

⁵⁰ Khi thì em khi thì tôi, điều này chắc chắn không phải lỗi ở nhân vật mà lỗi ở tác giả Việt Đông.

- Con gái ngày một lớn lên, phải học biết nữ công nữ hạnh, nấu nướng, bánh trái, khi có chồng người ta khỏi chê bai con nhà sang trọng mà dốt nát. Di sẽ dạy con khôn khéo.

Cha em rất hoan nghinh chú ý. Thế là từ đây em phải vo gạo, làm cá, lật rau, nhúm lửa, quét nhà, cho heo ăn, giặt đồ, đó là mấy món nữ công khéo nhứt của Ngà dạy em. Nhiều khi em giận quá nói:

- Những công việc này không phải tôi làm, di đừng độc ác, đã giết chết mẹ tôi còn muốn đoài đọa⁵² thân tôi nữa sao?

Câu nói đại dột, không ăn thua vào đâu, song cũng làm cho con Ngà tái mặt đi một lúc, rồi Ngà dậm chơn, Ngà kêu rú lên khóc, nào trời đất quỷ thần, nào ông Địa ông Táo, Ngà kêu chúng giùm lòng của Ngà, Ngà lại nói: “Tao làm ơn mắc họa⁵³, mắng lo cho nó vô ơn bạc nghĩa, lại dám mở lời độc địa đổ oan cho tao làm sự ác.

Rồi Ngà đem lời ấy mét với cha em, cha em giận quá mắng em rằng:

- Mày là con tinh cái, tại mày thọc mách⁵⁴ ra vào làm cho mẹ mày buồn rầu tự vận chết đi, nay di mày gần sanh, mày cũng muốn giết nốt, nếu mày ở đây ngày nào thì mày sẽ giết hết cả nhà.

Rồi cha em rửa em, nào là đồ trời đánh, hà bá thủy quan sao không bắt em chết, để em sống báo đời, lại tiếc phải chi hồi mới sanh em ra bóp mũi em cho chết rồi đời, để sống làm chi bây giờ theo báo hại.

Ôi! Cha em đã mê Ngà, xem Ngà như thần thánh, ghét em, coi em như cỏ rác...

Từ đây Ngà cứ mắng em, lần đến chửi em mà cha em cũng đốc thêm bảo đánh bằng cây roi mây mới trị em nổi.

Nga nghe Nguyệt nói, Nga cả giận nói:

- Người gì độc ác thế, thật là thú tâm nhờn diện⁵⁵, sao chị không chém quách cho nó chết, để làm gì.

- Phải em có can đảm ấy thì còn đâu cực khổ cho em. Nhưng khi ấy em nào có tính tới việc đó.

- Nếu khi ấy chị biết nghĩ tới việc trả thù sát nhờn ấy chị có dám không?

- Sao lại không dám.

Em chịu không nổi những sự cay đắng khó chịu của Ngà đối với em. Một nửa là nghĩ tới cái chết oan của mẹ em mà em đau đớn trong lòng, rồi em lo sợ cho thân em một ngày kia cũng chết như mẹ em vậy.

Vì lòng lo sợ ấy hóa ra đứa ngu khờ dạy dột hết sức, em biết không chống chọi với Ngà được, bởi dần dần em lại sợ sệt, thấy mặt Ngà như con chồn gặp con cọp, xem Ngà như một con sư tử cái, hai nửa là một đứa sát nhờn, giết người không gớm tay vậy.

Một đêm, trăng nửa vành mọc⁵⁶, ngoài trời sương tuyết lạnh lùng. Một đứa con gái mười bảy tuổi xuân, lên mở cửa ra đi, đi vào đêm tối, mịt mờ sương lạnh, chiếc lá in bóng trăng lờ mờ, xa đưa những bóng đen như sơn tinh hải quái, thế mà đứa gái mười bảy tuổi xuân cố đi...

⁵¹ Con ở cho Ngà sai khiến: người làm việc nhà, người giúp việc, đặt dưới sự sai bảo của chủ nhà.

⁵² Đoài đọa: đày đọa.

⁵³ Nay ta nói: làm ơn mắc oán. Có thể chăng ông Việt Đông nói sai?

⁵⁴ thọc mách: thóc mách, thọc mạch, đâm bị thóc, thọc bị gạo, đâm thọt.

⁵⁵ Thú tâm nhờn diện: mặt người lòng/dạ thú. Kẻ xấu xa, ác độc.

⁵⁶ Trăng nửa vành mọc: trăng nửa vành mới mọc.

HỒI THỨ HAI

Linh đình thân gái

Nga hỏi Nguyệt:

- Thế nào? Chị khoan thuật khi bước chơn ra đi đã, chị hãy thuật rõ vụ mẹ chị chết cho em nghe chứ. Chị rõ không?

Nguyệt nghe Nga hỏi Nguyệt mặt âu sầu nói:

- Sao lại không biết, muốn thuật rõ rệt em nên nói cách này:

“Chàng Hưng, hay Ngà bạc bẽo, đi làm bé thầy cai, Hưng tức quá, một hôm Hưng đón Ngà, gặp Ngà đi chợ, Hưng quyết ra tay hạ thủ đũa bạc tình phụ nghĩa ấy, nhưng Hưng khi gặp Ngà, bao nhiêu thủ đoạn bạo ngược Hưng đã tính sẵn trong lòng đều tiêu tan đi, tiêu tan vì giọt nước mắt của Ngà, Ngà gặp Hưng Ngà khóc nghẹn lời, Ngà cúi đầu dựa vào ngực Hưng Ngà nói:

- Em không ngại đôi ta phải chia rẽ, nhưng hoàn cảnh em phải chịu đớn đau, em xa anh một phút, thì phút ấy là phút quả tim em nát bấy.

Hưng nghe Ngà nói Hưng khóc, Ngà nói tiếp:

- Em vì chữ hiếu mới cắn răng bẻ gãy chữ đồng, chớ hẳn thật óc em, tim em bao giờ cũng in hình ảnh anh vào óc em mãi mãi.

Nga nói:

- Con người khôn thật, già mồm thật.

- Nó khôn nó mới làm bé người ta, nó già mồm nó mới mưu hại, giết vợ người ta chết, đoài đoạ⁵⁷ con người ta khổ sở chứ.

- Hưng nghe nó nói chắc Hưng sẽ có oán cha chị lắm.

- Phải, Hưng nghe lời ngọt của Ngà, Hưng cùng khóc với Ngà và có ý oán cha em, nhưng Hưng không biết ra thủ đoạn nào nổi, nên hẳn làm thinh. Từ đây chúng nó thông dâm với nhau, trong khi Ngà đi chợ rồi lên cùng Hưng. Hưng vì cờ bạc thua hết tiền, cha Hưng làm ruộng mất mùa, và bày ra hốt me⁵⁸, thua cho đến gia tài hư sạch, rồi chết. Hưng bơ vợ, nghèo cực, song bao giờ Hưng cũng chưng bên ngoài bộ đồ tây, không thì hàng lụa bánh bao, tiền đó nhờ Ngà cấp cho Hưng. Cha tôi nào có biết. Một hôm Ngà gặp Hưng bảo Hưng rằng:

- Thầy cai còn một người vợ lớn, làm thế nào vợ lớn chết đi thì ta mới yên cho, và tôi sẽ được chánh quyền, nắm chìa khóa, mặc cho ta xài tiền.

Hưng vui vẻ nói:

- Anh có phép ếm rất hay, trong 49 ngày thì chết, nhưng phải biết ngày sanh tháng đẻ, họ tên cho thật mới được.

Ngà chịu sẽ trao mảy điều Hưng bảo cho Hưng ếm. Ngà về hỏi khéo mẹ em, mẹ em vì thật tình tỏ cho Ngà biết. Vì vậy cho nên mẹ em bị ốm nhức đầu, may ông thầy (...) cao tay hơn nên mới gỡ cho mẹ em khỏi nạn, rồi Hưng cũng biết không ếm được nữa Hưng mới bày cách cho Ngà kiếm chuyện gây trong nhà cho mẹ em rầu đau, thì Hưng sẽ có kế.

⁵⁷ Nay nói đầy đoạ.

⁵⁸ Một loại cờ bạc thông thường thời đó.

Quả thật, khi mẹ em đau nặng, thừa khi em và cha em đi khỏi, Ngà gạt kẻ ở đi vắng mặt, rồi Hưng lên vào cùng Ngà phụ lực thắt hòng mẹ em chết, chúng đem treo sau bồ lúa, rồi Hưng trốn về.

Nga nghe nói nổi giận:

- Ác thật, quân ác thật, thánh thần nào để cho nó thi hành thủ đoạn gớm ghiếc thế. Ôi trời, trời không đánh hai đứa nó đi. Thế mà ông lão nhà chị cứ điềm nhiên mới lạ cho chứ.

- Cha tôi bây giờ mê chết con Ngà đi, Ngà bảo giết tôi có lẽ cha tôi cũng nghe lời nữa, mà còn suy xét điều chi.

*

* * *

Một hôm, trăng nửa vành mọc, ngoài trời sương tuyết lạnh lùng. Một đứa gái mười bảy tuổi xuân lên mở cửa ra đi, đi vào đêm tối, mịt mờ sương lạnh, chiếc lá in bóng trắng lơ mờ, xa đưa những bóng đen như sơn tinh hải quái, thế mà đứa gái mười bảy tuổi cố đi...

Em nghĩ thân em, trên cha không còn thương tưởng dưới không một thân thuộc họ hàng, trước mắt toàn là người nghịch, nếu em ở sẽ chết, thì mỗi thù kia bao giờ gỡ được, nghĩ quanh quẩn em lấy hết tiền bạc và đồ nữ trang của em để dành đáng giá 50 đồng và 7 đồng bạc, rồi chờ đêm khuya canh vắng em lạy bàn thờ mẹ em, ra mà mẹ em lạy lần cúi cùng, gạt nước mắt lẩm lủi ra đi.

Hôm ấy vào độ hai giờ khuya, lách qua một buổi rậm nương theo đường chẹt⁵⁹, ra đến lộ lớn thì năm giờ sáng, bỗng một người từ xa lù lù đi lại, làm cho em kinh ngạc, người ấy là Hưng. Hưng vốn biết em, hẳn thấy em đi sớm, tưởng em đi chợ, Hưng đón trêu ghẹo em, tư bề vắng vẻ, hẳn toan nhảy đến hiếp em, may sao có một cái xe hơi ở xa chạy đến, em toan la, Hưng biết ý bỏ chạy băng qua đám ruộng. Chiếc xe đến gần là xe đồ, em đưa tay, xe ngừng, em lên đi, em cũng không biết chiếc xe này đưa về đâu. Em lên xe, một người lơ xe⁶⁰ hỏi:

- Cô đi đâu?

Em ngờ ngẩn, không biết mình sắp về đâu. Tên lơ như có ý nghi em trốn chồng, hay bỏ nhà ra đi vì nông nổi, nó ngó em ra chiều đắc ý. Trời ơi! Vì câu hỏi "cô đi đâu", vì tôi ngượng đáp mà xảy ra cho em một đoạn thảm khóc. Tên lơ nói với em:

- Chắc cô đi đến chỗ hủ.

Đi đến chỗ, tôi cũng chưa biết chỗ nào, nhưng cũng nói:

- Phải, tôi đi đến chỗ.

- Vô mua giấy xe đi.

- Bao nhiêu anh?

- Một đồng sáu.

Một đồng sáu tiền xe, em biết đến "chỗ" có lẽ xa xứ Gò công lắm, nhưng em vui mừng vì em đi xa. Em trả một đồng sáu bạc, ngồi trên xe đau đớn biết bao, không muốn khóc mà nước mắt cứ chảy dài, làm cho bộ hành⁶¹ đều lom lom nhìn⁶² em, thật khó chịu, họ nhìn chòng chọc vào em, thật ra hạng người như thế không phép lịch sự chút nào hết. Đang lúc em thảm thiết khó chịu ấy, thì may sao xe lại ngừng.

⁵⁹ Đường chẹt: đường nhỏ hẹp.

⁶⁰ Lơ xe: người phụ giúp trên xe dò, tiếng ngày nay ở VN là phụ xế.

⁶¹ Bộ hành: hành khách.

⁶² Lom lom nhìn: nhìn chằm chặp, nhìn chằm chằm.

Từ em lên xe đến bây giờ mất ba giờ đồng hồ xe mới ngừng, mà em mới trông nhìn khắp lòng em ngỡ ngàng. Tên lơ hồ lớn “tới rồi, xuống” bộ hành xuống xe, em cũng lật đật xuống, em đi mạnh bạo vì sợ tên lơ nghi mà làm rối em, luống phập phồng vì em sợ họ chở em qua Thượng Hải, bên Tàu, vì em thấy lâu đài phố xá dọc ngang, toàn là chệt,⁶³ nói khó nghe, em chưa hiểu chỗ này là chỗ gì, bỗng nghe tiếng kêu sau lưng rằng:

- Cô em.

Em dòm lại thì một bà già độ 45 tuổi, mặt lạnh, nước da đen, đầu bới tóc thả⁶⁴ rất khéo, hai bàn tay mười cái móng dày đậm đuột, em cúi đầu chào. Bà đi vui vẻ hỏi:

- Di xem như em đang cơn lưu lạc đau khổ bởi gia đình thì phải?

Trời ơi! Có gì vui bằng, em cho bà già này là đức Phật từ bi, biết quá khứ vị lại, không thể sao lại thành linh nói trúng tâm sự em vậy, cho nên em vội vàng thưa:

- Thưa bà...

- Kêu bằng di thôi.

- Thưa di cháu đang linh đình đau khổ lắm.

- Thế nào hở em?

- Vì cháu bị mẹ ghê hành hạ khắc bạc, cho nên cháu trốn ra đi.

Di nghe em nói câu này di xì một cái lẩm bẫm:

- Rõ đồ quái! Đồ mẹ ghê bao giờ cũng ác đức, trời đánh mụ mới vui lòng... sao nữa, hử cháu?

- Thưa di, mẹ ghê cháu toan mưu giết chết mẹ cháu, và muốn giết nốt cháu đây, nên cháu lên trốn ra đi.

- Gớm, con mẹ gì ác độc thế, còn ông lão nhà cháu khờ thế nào mà để cho nông nổi...

Rồi di trề môi, nguếch miệng tiếp:

- Thôi, mụ biết cái ông lão nhà cháu đã mê tít con mẹ ấy chứ gì.

- Dạ, cha cháu mê đi.

Còn gì cho em kính trọng bằng, mỗi câu di nói đều trúng hạp với cảnh nhà em hết, sau mụ hỏi:

- Cháu bị mẹ ghê hành phạt, nên trốn đi, bây giờ tính đi đâu?

Cháu ngần ngại nào có biết trả lời thế nào.

Nga chặn Nguyệt hỏi:

- Con mụ ấy nó là bọn “mẹ mìn⁶⁵” chứ gì?

- Phải, có thứ “mẹ mìn” mới có thì giờ rảo dụ gái mà thôi, vì đấy là nghề nuôi sống của họ.

- Nghề bán máu người.

- Nghề khốn nạn!

- Nghề hại cho xã hội.

⁶³ Chệt: khách trú, người Tàu ở VN, phái nam. Săm, nay nói xăm, phái nữ.

⁶⁴ Bới tóc thả: bới đầu tóc, nhưng đầu tóc không sát vô đầu mà lỏng lỏng sau ót, đó là kiểu người tân thời.

⁶⁵ Mẹ mìn: đàn bà dụ bắt con nít, thiếu nữ để bán đi sang Tàu hay bán vào lầu xanh.

- Nghề giúp cho các “nhà thuốc” mau làm giàu. Vì nghề này truyền nhiễm những bệnh độc thâm vào cơ tủy⁶⁶, họ truyền ra khắp nhân gian, khiến trở nên một xã hội bệnh tật rất gớm ghiếc. Mà tội ác nhất là bọn “mẹ mìn” bao nhiêu những khổ của chị em bạn gái xả thân làm món đồ tiêu khiển lòng dục của khách, thì bọn “mẹ mìn” ăn ráo, chị em nào có hưởng được bao nhiêu, lại cái tệ hối lộ của nhà “kiềm tục⁶⁷” chung thú cho bọn buôn người lậu, bọn buôn người lậu lại là ổ vi trùng, nhà “vệ sanh” khoan chung cho hạng phần son có giấy chính đáng về sau đau bệnh, nếu bỏ nhà thương một đêm, thì đêm ấy mất của bọn “mẹ mìn” một số lợi, vì vậy bọn “mẹ mìn” lo, lo cho thoát nạn “mất lợi ấy”.

Đi hỏi em, em ngờ ngẩn, đi **duyển**⁶⁸ ngay cho em nghe một thiên đạo đức hảo, mà khi ấy em lấy làm vui thích lắm, đời ngu độn của đứa gái thôn quê, nào có nghe được những lời vàng ngọc, êm tai như tiếng sáo chiều thu, tiếng đàn du dương êm ái, đi ngó em thương hại nói:

- Tội nghiệp, mười mấy tuổi xuân tội tình gì mà trời kia nỡ để cho con phải phiêu lạc xứ người, trách ông cha con sao dại dột, để cho thân hoa phải xơ xác vì trận giông to, héo xào trong cơn nắng gắt, cú rũ trong buổi trời đêm, cảnh nào, giờ nào hoa cũng đau sâu thấm khốc. Vì hoa gặp phải cảnh nghịch thế này, tươi sao được, tốt sao được... kia, mặt trăng tròn như vành nguyệt đêm rằm, thế mà vì khổ nên xem ra tiêu tụy, nhưng con người hiền hậu bao giờ cũng dong rui gặp sự may.

Ồi! Chị Nga ôi! Lời nói như rót vào tai em, em ngờ ngẩn, cho đến đổi em bung mặt khóc nức nở. Đi nói tiếp:

- Nhưng lẽ trời thường có mắt, thánh thần cũng xui khiến con gặp dì đây, dì nói con đừng ngại, dì có lòng hay thương xót những kẻ khốn nạn⁶⁹, hay ra tay tế độ người lỡ bước.

Em nghe dì nói lòng mừng biết bao, như một kẻ chết đuối có người dót⁷⁰ lên khỏi mặt nước, em toan mở lời tỏ lòng biết đội ơn người quảng đại, đạo đức, dì lại tiếp.

Đi nhận con làm con nui⁷¹, về hủ hỉ với con ba, con bảy, con chín, đều là đứa bị nạn, dì cứu chúng nó và nui dưỡng sung sướng... con đi theo dì, không sao đâu, đừng ngại lòng chi hết. Cứ gọi dì là mẹ... con lên xe đi cùng mẹ.

Mẹ em kêu xe kéo rồi cùng em lên xe bảo chạy về tay mặt.

Lần thứ nhất em có cái cảm tưởng, hai người ngồi chễm chệ, cho một người công lực kéo⁷², mình đổ mồ hôi, miệng thở hào hển, chơn chạy mà run run, quanh quần ngừng ngay một căn phố, đối với một các bạc, phí mất mấy giọt mồ hôi, đau đớn thay.

Y như lời mẹ nuôi em nói, xe vừa ngừng, bốn năm bạn gái, mặc đồ màu cực đẹp, son phấn như Hằng Nga, chạy lại reo lên:

- Kia, mẹ về, có cả em bé nữa.

Họ ngọt ngào quá, em lấy làm vui vẻ, tưởng đâu em lạc vào động tiên. Mẹ em giới thiệu, này chị bảy, chị tư con, chị chín con, chị năm con, con là em út, kêu bằng em bé hai.

⁶⁶ Bệnh độc thâm vào cơ tủy: bệnh hoa liễu...

⁶⁷ Kiềm tục: lính đi bắt những người làm gái.

⁶⁸ Duyển: chính ra là diễn, giải thích.

⁶⁹ Khốn nạn: khốn nạn.

⁷⁰ Dót: vớt, đem lên khỏi mặt nước, khỏi chỗ khốn khổ.

⁷¹ Con nuôi.

⁷² Công lực kéo :?

Rồi mẹ lại giắt⁷³ em vào trong chỉ từ buồng nói với em rằng:

- Này, các chị con đều có chồng, chồng rất sang trọng tử tế, các chị con không muốn ra riêng, đều ở chung với mẹ. Con tối ngủ ở phòng chót này, để riêng cho con đó.

Mấy chị cứ ngó em cười khúc khích, họ hỏi em mấy tuổi, họ hỏi em có biết chữ quốc ngữ không? Chị bầy lại chạy đi mua một chùm trái “*dầu xanh*” đem vào mời em ăn, em không ăn, chị lột vỏ nhét vào họng⁷⁴ em, thật là tử tế, em từ⁷⁵ không đặt, kể đến giờ ăn cơm, thật sang trọng, món ăn nào cũng ngon, cơm xong các chị hỏi em có biết đánh tứ sắc không, dầu em biết cũng chối không. Rồi các chị xúm nhau đánh tứ sắc đua cười với nhau đến hai giờ⁷⁶ họ mới tản ra đi ngủ. Em tỏ thật em có mấy chiếc vàng, và mười mấy đồng bạc đều gửi cho mẹ nuôi em hết.

Ăn xong buổi cơm chiều mẹ nuôi em bảo em vào buồng nghỉ sớm, vì mẹ lo trọn ngày qua em trốn đi mệt nhọc, nay nên dưỡng tinh thần kéo sau bệnh hoạn khó lòng.

Được một bà mẹ nui cưng, được các chị bạn vui vẻ tiếp đãi hậu tình, em vui vẻ quá, em không dè em có phước quá như vậy, em mừng ngủ không đặt.

Bên phòng của các chị nghe tiếng cười giỡn hôn hít nhau rất tự do, em thật mới lần đầu nghe sự “*tục*”, em tưởng là các anh, chồng của các chị đi làm việc về, nhưng lạ, các anh các chị cứ giỡn, hôn, và sự tục tằn nói càng tởm, em vẫn nghe cho đến gần sáng, mòn mỏi quá em mới ngủ đi một giấc, đến khi nghe có tiếng kêu em mới giật mình ngồi dậy, mới hay quá mười giờ mẹ kêu dậy ăn cơm. Mẹ nói:

- Nè, bé hai nó mệt, ăn cơm rồi cho nó ngủ một giấc nữa.

- Thừa mẹ, con không ngủ nữa.

- Có biết đánh bài tứ sắc không? Mẹ đưa tiền cho?

Em làm thinh, vì muốn đánh chơi cho khỏa cơn buồn. Cơm xong mẹ em trao cho em bộ đồ hàng trắng mới bảo em tắm thay, em tắm xong lên mẹ em ngó nói:

- Chậc, bé hai nhà ta đẹp hơn hoa.

Rồi mẹ đưa vàng của em cho em đeo, mẹ lại cho nốt em một chiếc cẩm thạch, mẹ nói:

- Chiếc này hồi trước mua của vợ chính Xôi⁷⁷, giá đến bốn trăm bạc, nay cho con.

Quý biết bao, mẹ nuôi mới gặp mà dám cho con chiếc vòng thạch⁷⁸ bốn trăm bạc, thân em sau này sẽ vui sướng biết ngần nào.

Rồi em cùng mấy chị bầy ra đến hai sông tứ sắc, đánh đến hai giờ, các chị xên đi ngủ⁷⁹. Bốn giờ chiều các chị rủ em đi ngồi tiệm nước⁸⁰, em vui vẻ đi theo, vào tiệm nước em lấy làm lạ, các chị giỡn hớt rất tự do anh chệt dám sờ đầu, sờ đít các chị⁸¹, chị bầy lại thò tay vô túi anh chệt giật gói thuốc “*Mélie*” hút. Em mắc cỡ sượng sùng, không hiểu vào đâu, thỉnh linh em bị cái bàn tay đen thùi nụng má em, em hoảng hốt

⁷³ Dắt.

⁷⁴ Đề ý cách dùng chữ Miền Nam, chữ họng (miệng) là một trong nhiều từ loại này, nay ít thấy dùng trong văn chương.

⁷⁵ Từ: từ chối.

⁷⁶ Mấy cô buôn hoa bán phần thời nào cũng sống về khuya, quá tội!

⁷⁷ Chính Xôi: không biết là Chính xôi hay chín Xôi.

⁷⁸ Chiếc vòng thạch, nay ta nói chiếc vòng cẩm thạch. Thập niên 40 của thế kỷ trước người ta nói chiếc vòng ngọc thạch, ông Lý Văn Sâm có truyện dài với tên: Chiếc Vòng Ngọc Thạch.

⁷⁹ Xên đi ngủ: nghỉ sông, không chơi bài nữa. Ăn xên non là chơi bài ăn người ta, nửa chừng nghỉ chơi, không cho người thua có dịp gỡ.

⁸⁰ Đi ngồi tiệm nước: đi tiệm nước Tàu ăn hủ tiếu, uống cà-phê.

⁸¹ Bậy ha! Rờ đít phụ nữ ngoài đường, giữa tiệm.

ngó thấy anh chà⁸², em cả giận mắng là thằng “khốn nạn, láo chúa” các chị cười ngất, anh bầy⁸³ coi sự mắng của em là vui, anh cười ngất, anh nói:

- Mày mới tới hả, tối nay tao lại mày, cho mày làm mặt⁸⁴ với tao.

Mấy chị xúm nhau kéo túi anh bầy xin tiền. Anh cho mỗi chị năm xu.

Ồi! Bữa đi uống nước ở tiệm, làm cho em kinh khủng vô cùng, bây giờ em mới xét biết mấy chị là “đĩ”. Ồi! Cha mẹ ơi! Em lạnh cả mình, em biết em bị gạt, hèn chi hôm đêm các chị thức giỡn sáng đêm.

Trong khi các chị còn giỡn hớt với anh bầy em lên ra lộ⁸⁵, toan trốn, em biết đi xe kéo rồi, em xâu một cái⁸⁶, bước lên bảo tay mặt. Anh xe kéo chạy qua tay mặt rồi cho giở sây một hơi đến ngã tư anh đi chậm hỏi:

- Ngã nào cô?

- Tay mặt.

Thế anh vâng lời chạy, chạy đến ngã tư, ối chà, ngã tư sao mà nhiều quá, anh xe kéo hỏi em, em nào biết đi đâu, cứ bảo “tay mặt hơn mười lăm lần “tay mặt” bỗng em nghe reo lên: “Kìa, bé hai nó đi dạo về kìa” mẹ em chạy ra, xe kéo thấy hết cũng ngừng, mẹ nói:

- Mẹ hết hồn, tưởng con đi lạc chứ, bao nhiêu tiền hủ kéo?

- Di cho tôi tám cúc.

- Dữ hôn, nó đi đâu mà đòi giữ vậy?

- Cô em đi dạo cùng Cholon.

Mẹ nuôi em đưa cho xe kéo ba quan. Nhờ anh xe kéo nói em mới biết đây là Cholon. Trời ôi! Phần em bạc mạng làm sao, toan trốn mà anh xe kéo ác quá, chạy quanh quần rồi cũng trở lại chỗ cũ.

Tối hôm nay, mẹ cũng bảo em nghỉ sớm, hôm nay em nghỉ ngại toan rình xem coi có phải nhà dĩ không.

Nguyệt nói đến đây thẹn đỏ mặt, Nga thờ ra nói:

- Tội nghiệp cho thân chị hết nạn này đến nạn kia, rồi làm sao chị thoát khỏi nơi ô uế đó, hủ chị?

- Nói ra nhục nhã trăm chiều. Hôm ấy em rình, vì phòng đóng bằng vách ván, có hở lỗ nhỏ, em nghe tiếng cười nói, em để mắt bỗng em sượng sùng mắc cỡ, vì thấy chị bầy và một người lạ mặt đàn ông đều lỏa thân, quả quyết không còn nghỉ ngại nữa, em run sợ vô cùng. Bỗng nghe tiếng nói ở ngoài ran rần, giọng chà rằng:

- Tao quen bầy hết, tao muốn con nhỏ mới kia mới được.

Nghe tiếng mẹ nói chi nhỏ nhỏ, em kinh tâm tán đờm, một chút bóng đèn tắt tối đen, em nghe có tiếng động, một bóng đen lù lù đi vào, em hoảng hốt ngồi dậy, bóng đèn cháy trở lại, trời, chà và ban chiều, em rú lên một tiếng té nhào chết giắc...

Sau khi em tỉnh thấy em nằm trên giường, ngoài có tiếng cãi của anh chà:

⁸² Anh chà: người Ấn Độ lúc đó ở Sài Gòn rất nhiều, hầu hết có quốc tịch Pháp. Thật ra chữ chà là tiếng gọi tắt của chữ Java, ban đầu chỉ những người ở đảo này đến Việt Nam sinh sống.

⁸³ Anh Bầy: tiếng kêu người chà, người Ấn Độ. Ngày xưa có câu: Có con đừng gã cho chà... cho thấy có sự phân cách giữa người VN và người chà ở VN lúc đó.

⁸⁴ Làm mặt: lên mặt, cầu cao, khinh dễ người khác:

⁸⁵ Lên ra lộ: lên ra đường, trốn.

⁸⁶ Kêu một chiếc xe kéo.

- Nó sợ quá chết giắc đi, thì trả hai chục lại cho tôi chứ.

Tiếng của mẹ nói:

- Mày chơi rồi đòi ai, phải biết vào đây ra thì mất tiền.

Anh chà la cái om sòm, sau lại nghe tiếng thúi thúi, kể anh chà la lên: “bớ mã tà, bớ mã tà...” tiếng anh la một ngày một xa, té ra anh chịu mất hai chục vào phá em⁸⁷, vì em sợ quá chết ngất đi, anh hoảng hốt đòi tiền lại không được, nên cãi lầy, kể bọn du thủ làm nghề bảo kê điếm, tụi kêu bọn “ma cô” áp đến đánh anh chà, anh chạy và la mã tà inh ỏi. Thiệt em lo sợ quá, nhưng không khỏi em tự hỏi “mã tà⁸⁸” là gì?

Em biết đó là cuộc đánh lộn, sao không la “bớ làng xóm” như dưới em vậy.

Bữa sau, cho đến các bữa sau, mẹ em cấm không cho em đi ra cửa, mẹ em nói:

- Thằng cha hồi hôm ngang dọc, nó thấy em nó muốn, xông vào làm hỗn, nhờ hai bên phổ trái mắt đánh cho nó một trận, nó la mã tà om sòm.

Mẹ nói mà cười khúc khích, tự đắc, mẹ lại ghé tai nói nhỏ:

- Nè con, mẹ sẽ lo gả con lấy chồng, con nhờ thân no ấm về sau nhé. Tối nay có con ông Phũ, làm tới ông đốc đến coi mắt con, con hãy vui vẻ tiếp rước không chừng con sẽ được no ấm về sau.

Trời ôi! Em biết em sẽ hư thân mất nết, song biết liệu phương nào cao bay xa chạy, cho thoát khỏi chốn nhơ nhuốc này, rồi em nghĩ đến việc nhà em, tại cha em cho nên mẹ em chết tức tưởi, tại cha em nên thân em phải tuổi nhục⁸⁹ như vậy, em đau lòng quá, tính đêm nay sẽ thắt họng chết cho rồi đời bạc mạng.

Em tính trong dạ đã xong, ngoài mặt giả vui vẻ vâng lời. Mẹ em thấy em dễ dạy, bộ mặt đạo đức của hạng “mẹ mìn” mới là “tỏm” làm sao. Mẹ ta nhăn răng cười thúc thích, mẹ ngon ngọt:

- Rồi mẹ sẽ mua cho con chiếc vàng nhận ngọc xoàn nhé... này, con sửa soạn đi cùng mẹ, mẹ mua cho con sợi dây chuyền có cả mẽ-đai hột xoàn.

Khó từ chối, vâng lời đi cùng mẹ. Phước cho em, chị ơi... em đồ chị làm sao em thoát được tay con mẹ “mẹ mìn” ấy?

Nga suy nghĩ nói:

- Chắc chị sẽ trốn chứ gì.

Nguyệt lắc đầu nói:

- Số là mẹ “mẹ mìn” dắt em dạo quần⁹⁰ ở chợ Saigon, bỗng gặp cha em.

- Húy, khổ chưa.

Ồi chà, em sợ cuống lên, cha em kêu lên rằng: Nguyệt, mày trốn đi há, mày đi với ai đó, mày về không? Tao đã thưa lên tòa rồi ấy, có cả lính đi tìm mày nữa...

Mẹ “mẹ mìn” nghe cha em nói mẹ liền biến cả sắc mặt, song mẹ rất tinh anh vui vẻ nói với cha em:

- Té ra cháu là con ruột của ông, tẹ thì thôi, tôi gặp nó dất do⁹¹ ngoài đường, thấy tướng mạo con bé ngộ nghĩnh nên dắt về làm con nuôi, mua cho nó quần áo, cả cảm thạch, nay dắt đi mua nốt cho nó sợi dây chuyền nữa.

⁸⁷ Phá trình em.

⁸⁸ Tức là cảnh sát trước 75.

⁸⁹ Tủi nhục.

⁹⁰ Đi dạo quần: đi dạo quanh quần.

⁹¹ Vất vả.

Té ra cha em có nhiều lần tò mò tới cái quán của mẹ, mà mẹ nào có biết, cha em nghiêm nét mặt nói:

- Cám ơn chị, thôi chị giao nó lại cho tôi, con tôi bỏ nhà đi, tôi có thừa đến tào, vì tôi là một ông Huyện, “thật cha em mới vừa được thăng Huyện hàm, sẵn đi mua đồ về làm tiệc đãi, nên đi Saigon chứ thật ra cha em không có ý đi tìm em”.

Bà mẹ “mẹ mìn” xem như không dám đương với mảnh khốe dọa nạt ấy, mẹ em đành trả em lại cho cha em, lấy một số bạc năm chục đồng và em phải cời trả chiếc cầm thạch xanh lét lại cho mẹ.

Từ biệt, em có hơi vui mừng thoát được tay con mẹ “mẹ mìn” ấy. Nhưng lại về nơi cũ là nơi em toan trốn em càng lo rầu hơn nữa. Cha em thì nghiêm nét mặt, không rầy, không dỗ, dắt em về phòng ngủ, nơi đây cha em đã mua sẵn nhiều thùng rượu tây, cha em bảo:

- Mày coi chừng, tao đi mua thêm vài ve Cô-nhắc mặt-tanh, rồi sẽ về.

Em dạ dạ. Cha em ra khỏi cửa kêu xe kéo đi khuất, em cũng lén khép cửa trốn đi một lần nữa. Lần này em được ngoan ngoãn hơn lần trước.

Nga nghe Nguyệt nói, Nga sững sốt hỏi:

- Té ra chị lại trốn nữa, chị đi đâu?

- Em trốn, trốn mới gặp chị, rồi hai ta kết nghĩa nhau, thân yêu nhau, trốn lần nữa em mới học mọi sự đau khổ, giả dối, em mới quét sạch cái ngu tộn trong óc khi xưa chứ.

HỒI THỨ BA

Nguyệt bước vào con đường mới

Em đi, rồi em bước vào con đường mới, sau khi ra khỏi phòng ngủ, trốn cha em, em đi một mạch, xa Saigon, hỏi thăm họ mới bảo cho em biết đây là chợ Giãđinh. Chợ Giãđinh em thường nghe cha em nhắc nhở, nói nơi đây xưa có ông Lê Văn Duyệt cai trị, sau ông chết thành thần rất linh, em vui vẻ hỏi thăm lãng Ông tìm tới xin xăm⁹², bài xăm nói em số phần phải chịu bạc mệnh, nếu về nhà thì chết, đi xa tuy linh đĩnh xứ lạ quê người mà được an thân, sau ông thầy “mù” bàn xong xăm, em trả cho ông hai cắc rồi đi, cái đi không mục đích gì, đi quanh quẩn chợ Giãđinh, vì nghèo khổ, vì buồn rầu mà em phải chạm nhầm cái xe thổ mộ⁹³ té lổ đầu nằm bất tỉnh, lổ tại em, ai cũng thấy, họ chở em vào nhà thương Giãđinh, em nằm hơn mười ba ngày mới mạnh, trong khi mê sảng, tiền bạc, mấy đôi vàng của em biến mất, khi em mạnh hỏi thăm mấy thầy họ đều máng em đồ điên nói bậy⁹⁴. Thật em tức quá, tiền bạc cũng hết, lấy gì nuôi thân, bây giờ nghĩ cùng em biết tính có nghề đi xin ở mướn.

Ở mướn thuở nay em chưa biết, nay đói phải liều, em đi vào một nhà sang trọng, nhà của thầy ký Vạn em tỏ nông nổi khổ sở cho cô ký biết, cô thương tình cho em ở giữ con cô, mỗi tháng cô trả cho em hai đồng bạc.

An thân, thầy ký vui vẻ quá, cô ký thì hay đi sang nhà quen đánh câu tôm, tứ sắc, mỗi khi thầy đi làm việc về thầy bảo em bồng bé Ba đến cho thầy nựng, thầy cưng con quá, cưng cho đến thầy bắt em bồng đứng cho thầy hôn em bé, hôn hết sức thầy nựng hai gò má em bé, có khi tay thầy chạm nhầm ngực em, em thật tình không lấy đó làm sự thẹn.

Cô ký đi đánh bài, hết ngày lẫn đêm, cô ghiền tứ sắc như bọm hút ghiền nha phiến vậy. Buổi tối nào cô ký đánh bài thì em phải dỗ bé Ba ngủ, em thiếu thiếu⁹⁵ thì có tiếng động, mở mắt thấy thầy ký cúi ngang mình em vói vào hôn bé Ba, vì em nằm ngoài còn bé Ba nằm trong, em sợng sùng quá, nằm cũng lỡ, mà ngồi dậy cũng lỡ, sau em nhắm mắt giả vờ ngủ mê. Thầy hôn con xong đi ra, rồi chập lâu vào hôn nữa.

Ban đầu còn ngại, phạm sự gì mới ban đầu họ cho rằng lạ, sau nhiều lần coi vẫn quen. Thầy ký làm đều ấy ban đầu em ngại quá, sau em xem như thường, có nhiều bữa trưa, bé Ba còn thức, em còn thức nằm ru nhỏ nhỏ, thầy cũng vào hôn con cách ấy, bây giờ em không lạ nữa.

Một buổi trưa, cô ký ăn cơm rồi mười một giờ cô đi đánh bài, cô dặn chị ở thầy về nói lại cô đi chơi và ăn cơm rồi. Khi thầy về dùng cơm xong, chị ở xin về thăm nhà buổi trưa, vì một tuần chị xin về một buổi trưa nhằm ngày thứ ba. Em cũng bồng bé Ba vào buồng ru ngủ buổi trưa, bé Ba vừa thiếu thiếu thầy bước vào hôn bé Ba, thấy cứ để mũi ngay má bé Ba, ngực thầy kề sát ngực em, em sợng quá, bỗng thầy quay lại hôn nơi má em một cái chụt. Trời ơi! Em điếng hồn dĩa⁹⁶, lên mây, em toan ngồi dậy, thầy ôm em, thầy nói:

- Thầy thương em lắm, em đừng ngại chi hết, rồi thầy riết⁹⁷ em vào lòng thầy hôn chụt chụt, em cố la mà miệng la không được, cố dùng dĩa⁹⁸ mà sức thầy mạnh quá, thầy lôi em qua giường sát, rồi thầy phá mất trinh của em.

⁹² Ngày nay chuyện xin xăm ở lãng Ông nơi quê nhà vẫn còn. Một thành phố đông người Việt ở tiểu bang California, Mỹ quốc hiện tại [2009] cũng có chỗ xin xăm Ông.

⁹³ Xe thổ mộ: xe ngựa chở hành khách, Sài Gòn cho tới thập niên 60 vẫn còn lưu hành.

⁹⁴ Thời nào cũng vậy, kẻ nghèo, không thân thế bị ăn hiếp là thường.

⁹⁵ Đứng ra phải viết thiu thiu, thiu thiu, lim dim ngủ.

⁹⁶ Hồn vía.

⁹⁷ Riết: xiết mạnh, ông mạnh.

Mới lần đầu em bị mất trinh lấy làm xấu hổ tủi thẹn, nghĩ xa rồi lại nghĩ gần, làm thân con nhện mấy lần vương tơ, em xét nghĩ vì gia đạo cho nên thân em mới nông nổi, có phải tại cha em không?

Nga nghe Nguyệt nói, Nga thở ra rơi lụy nói rằng:

- Khổ cho chị em bạn gái, bước ra một tác đường, hễ nghèo nàn khốn cực thì bị họ cưỡng bức mất cả trinh tiết đi.

Nguyệt lắc đầu, tay lau nước mắt nói:

- Em nói ra càng luống thẹn thùa, sau khi ấy, mỗi khi cô ký đi đánh bài thầy cứ quần bên em, hết hôn bé Ba, tới hôn em, ban đầu em còn mắc cỡ, sau lại quen, lạ cho tánh em chứ, mỗi khi cô ký ở nhà thì em như bứt rứt khó chịu, khi cô ký bước ra đi đánh bài thì em vui vẻ, rồi em cùng thầy ký giỡn với nhau như đôi vợ chồng mới cưới, âu yếm nồng nàn, lòng em vui vẻ, bắt đầu biết mùi tình ái.

Chị Nga ơi! Chị thử nghĩ đũa gái ngây thơ quê mùa, ở chốn thôn quê nào có biết tình ái là gì, rủi cho phân bạc mạng, gia đạo xảy ra bao nhiêu cảnh khốn khiến cho thân thể em phiêu lạc xứ người, cho đến đổi làm con ở, lại lên tư tình với chủ nhà, khi ấy ban đầu em còn hổ thẹn, sau vì dục tính quên mất sự hổ thẹn, hễ vắng mặt cô ký thì em cùng thầy thầy trúa lấm đầu.

Cô ký đi đánh bài trót mấy tháng, cô đau ở nhà, lúc ấy tôi⁹⁹ với thầy ký không được vui thú nhau lấy làm cảm cực vô cùng. Một hôm em đang giỡn với bé Ba, thầy đi làm việc, cô ký nằm trong phòng, có một người đàn ông đi vào hỏi:

- Có cô ở nhà không?

Em thưa:

- Dạ có, cô tôi nằm trong phòng, để tôi kêu.

Người ấy nói:

- Thôi, để mặc qua.

Nói rồi đi tuốt vào phòng, em lạ quá, lên bông bé Ba đi đông lên cháy dòm vào kẹt cửa sổ. Trời ôi, cô ký tệ làm sao, đang cùng người ấy ôm nhau hôn hít, rồi... họ dâm dăng với nhau. Em mắc cỡ quá, em xét sự em làm ít xấu hơn cô ký, vì cô là gái có chồng kia.

Chị Nga ơi! Em hư thân mất nết, mà em còn mở miệng trách ai. Sau em xét biết duy trách có xã hội.

Đứa con gái mười bảy mười tám tuổi đầu, ai cũng có cái tình bí ẩn, cái tình chưa phát lộ, rồi đi trên con đường hoạn nạn gió bụi đau thương, rồi gặp những sự dâm dăng cứ bêu trước mắt, diễn cho em thấy hoài, đứa con gái đại đột ngu đầu như em bảo sao không mất nết. Giả chi nếu em không nhờ gặp ba em, thì em có lẽ là một con điếm có giấy ở nhà “mẹ mìn” khi xưa vậy.

Sau khi em lên to nhỏ việc tội bại của vợ thầy, ban đầu thầy ngờ cho em vì hẹp dạ bày đều đặn cướp thầy, sau thầy nghe em thề thốt quả quyết thầy có ý dọ xem, nhiều khi thầy thấy vợ thầy quá có tình tứ, thầy nhứt định bắt.

Cô ký mạnh như xưa, buổi trưa cô đi đánh bài, nào ngờ sự đi đánh bài là sự trai gái xấu của cô ký.

Ngày kia, thầy dặn em rằng:

⁹⁸ Vùng vậy.

⁹⁹ Khuyết điểm của tác giả, phải là em mới phù hợp với những chỗ khác.

- Em hai, thầy biết rõ vợ thầy lang tâm nếu em gặp thì mau mau đến sờ thầy, cho thầy hay, thầy về bắt tại trận, có cơ mới để vợ thầy đặng, khi ấy thầy sẽ gọi em là vợ thầy.

Em nghe thầy nói em vui vẻ quá, nói cho phải sự nhan sắc thì vợ thầy là cô ký còn thua sút em nhiều.

Một ngày kia, cô ký ở nhà, anh chàng nọ trưa cũng lẻo đẹo đến diễn giống tấn tuồng như hôm trước, em mừng quá, em nói bây giờ còn tự trách em thật hẹp lượng. Em chạy ra lộ kêu xe hơi “lô ca xông¹⁰⁰” đến sờ cho thầy hay, thầy tỏ cho anh em trong sờ biết, và ông tây đồng đi cùng thầy đến nhà, bắt quả tang hai người đang lỏa thể.

Thầy đem vợ thầy ra tòa ly dị, vài ngày sau thầy để vợ xong¹⁰¹, gởi bé Ba vào nhà trắng¹⁰² nuôi, vì thầy không chắc con của thầy. Thầy lại kêu em bằng mình ngọt, em vui vẻ quá, em từ đây được thầy yêu, mà em cũng yêu thầy lắm lắm.

Xin cho em kêu bằng chồng em chị Nga nhé. Chồng em, Vạn, nghe em tỏ nỗi nhà em, té ra¹⁰³ chồng em mới rõ em là con nhà danh giá giàu có, cha làm cai tổng kia lận. Vì vậy mà Vạn càng yêu em, cái yêu sau khi biết em con nhà danh giá là cái yêu trọng yêu quý, còn xưa yêu là yêu khinh, yêu đùa bỡn rẻ rúng.

Vạn đem em về nhà cha mẹ Vạn ở Thủ Dầu Một¹⁰⁴, ba mẹ Vạn thấy nét¹⁰⁵ em, hai ông bà đều vui lòng nhận em làm con dâu, rồi mời làng đến thị chứng, làm hôn thờ hôn thú.

Chị Nga ơi! Xứ lạ quê người em tưởng thân em sẽ chịu nông nổi đoạn trường nào hay đâu, theo lời của mẹ “mẹ mìn” nói trời cao có mắt là phải.

Thầy ký chồng em, xưa khinh rẻ em bấy nhiêu, nay yêu mến bấy nhiêu. Vả lại em càng trang điểm thì sắc em càng cực kỳ diễm lệ. Chồng em bảo em phải về cho cha mẹ biết, em nhất định không đi, và bảo thế nào chồng em cũng lo trả cừu giùm cho, em mới vui lòng, chồng em thấy em là người có hiếu lại càng yêu, nhưng việc làm ràng buộc, có rãnh đâu. Lần lựa em có mang, sanh đứa con trai, là lúc bây giờ đang 11 tuổi đầu đi học ở trường ông “Trọng Hy” đó.

Chị Nga ơi! Xứ lạ quê người bỏ nhà ra đi, tám năm trường mới được lời bố cáo trong nhứt trình, ông Phủ Hàm ở Gò Công Lê Công Vân, tìm con là Lê Thị Nguyệt, ai biết điềm chỉ¹⁰⁶ ông gặp con ông sẽ thưởng một ngàn đồng bạc. Chồng em xem được tin này mừng quá.

Bàn tính xong hai vợ chồng em bao xe “lô ca xông” vào bữa lễ chánh chung, cùng em Phúc về ông ngoại. Đến nơi, nhà cha em đã cất lại đẹp đẽ, em lạ cảnh lạ người, mấy người ở đều mới ngó vợ chồng em họ lạ lòng lắm, chồng em lại vui vẻ quá.

Bước vào nhà, cha em đang ngồi ăn cơm, thấy em cha em mừng quá buông rơi cái chén cơm bể nát, em chạy lại cúi lạy cha em khóc và xin lỗi rằng:

- Con lạy cha, xin cha tha tội cho con bắt hiếu là Nguyệt này.

Cha em nghẹn ngào. Chồng em cũng bước lại xá ba em, ba em ngó chồng em gật¹⁰⁷ ra về thương xót. Thăng Phúc nó ngoan quá nó hỏi cha nó rằng:

¹⁰⁰ Tương tự như taxi ngày nay.

¹⁰¹ Thầy để vợ xong: thầy ấy li dị vợ rồi.

¹⁰² Nhà trắng: viện dục anh, nhà nuôi trẻ mồ côi, xưa viện dục anh thường được quét vôi trắng cả tòa nhà.

¹⁰³ Té ra: vậy là.

¹⁰⁴ Bình Dương ngày nay.

¹⁰⁵ Nét ta nói tánh nết, cách ăn thối ở.

¹⁰⁶ Điềm chỉ: mách bảo, chỉ dẫn, báo cho biết.

¹⁰⁷ Nét ta nói gật đầu, không nói gật.

- Phải ông ngoại đó không cha?

Cha em không đợi chồng em trả lời, liền kéo tay Phúc nói:

- Phải, ông ngoại đây cháu.

Cha em lại bảo:

- Thôi, hai con chớ có lạy chi hết, con hai, con thuật cho cha nghe sự hoạn nạn của con thế nào?

Khi ấy em thuật rõ hết, không dám dấu một sự xấu nào. Cha em nghe em tỏ cha em khóc. Rồi bảo:

- Hai con lên lạy bàn thờ mẹ hai con đi.

Đoạn cha tôi bảo mấy người ở đốt đôi đèn sáp lên, cha tôi đốt nhang vái rằng:

- Dong hồn¹⁰⁸ mẹ nó có linh xin về chứng cho hai con nó lạy, và tha tội cho tôi, vì tôi làm lỡ ngu mê một lúc, mà để cho thân mẹ nó chết tức tưởi, thân con lưu lạc, may phước đức ông bà và mẹ nó, tuy con nó gặp phải sự rủi lại quá¹⁰⁹ may, nay chồng nó đã là bực Côm-mi kia, nó có con, cháu ngoại ngoan ngoãn, không thẹn với xóm giềng, không hổ nhà danh giá, mẹ nó tha tội cho.

Khi ấy em đau đớn quá, khóc rất thảm thiết, cha em và chồng em khuyên bảo em, em mới nguôi dần.

Sau khi lạy mẹ em xong, thì mấy người ở đã vâng lời cha em dọn một tiệc, cha em, vợ chồng em, thằng Phúc ngồi vào ăn uống, khi ấy em mới hỏi cha em:

- Thưa cha, sau khi con xa nhà, dì con thế nào?

Cha em chau mày nói:

- Cha cũng toan thuật cho hai con nghe đây. Con đi là một sự may cho con đó, vì nó toan bỏ thuốc độc cho con chết.

Trời ôi em nghe mà rợn óc cả mình và hỏi:

- Thật thế sao cha?

- Thật thế chớ.

- Sao cha lại biết?

- Việc ấy là sau khi cha đã bắt được chúng nó trai gái, cha tra ra, nó bèn thú thật nó giết mẹ con, rồi đem treo giầy nơi giữa lú¹¹⁰.

Trời ôi! Em nghe nói thương tâm quá rú lên một tiếng em khóc ngất.

Cha em cũng khóc, cho đến chồng em duy có nghe việc mà cũng khóc nữa.

Cha em tiếp:

- Có lẽ vì lương tâm nó.

Chồng em nói:

- Dạ thưa cha, đó là lẽ trời, không thì dong linh của mẹ con xui nó khai thiết mọi tội lỗi ác của nó ra.

- Phải.

- Rồi sao nữa, thưa cha?

¹⁰⁸ Vong hồn.

¹⁰⁹ Sai chanh tả do cách nói, phải là hóa mới đúng.

¹¹⁰ Vựa lú.

- Cha nghe rõ, giải bọn nó lên quan quận, làm ăn kết, tội nó cũng công nhận đều có sát nhơn.

- Tội nặng đáng chết chém.

Em nói, chồng em lại cãi:

- Chết chém có đủ đền đâu, phải đày mỗi đũa hai mươi năm mới đáng tội, vì chết chém là đưa cho nó vào cõi đời không còn biết khổ nào.

Cha em khen lời đoán ấy phải, và tiếp:

- Tòa kêu án nó hai mươi lăm năm tù lặn.

Em vui sướng quá vỗ tay reo mừng.

Bữa tiệc xong, em và chồng em ra thăm mà mẹ em, em khóc một trận nữa.

Chiều hôm nay, em mường nhớ đến cuộc đời đã qua, em ngồi im trước sân, nhìn buội hoa hường vừa nở màu xinh tươi, lần lần trời tối, em cũng không vào...

Đêm nay, trăng nửa vành mọc, ngoài trời sương tuyết lạnh lùng, em không phải là một đũa gái mười bảy tuổi xuân nữa, em là một người đàn bà, rửa hết mối hận lòng, vui vẻ hân hoan ở trước căn nhà cao lớn đồ sộ, không còn đau đớn nỗi bước chơn trên con đường chẹt, sấn qua buội rậm, đưa mình vào bóng tối, mịt mờ, xa xa những bóng đen không phải sơn tinh hải quái mà là cái vị thần đón chào gió thu, hay hương hồn của mẹ em xa xa ngoắc em, làm cho em đau đớn, bỗng nghe chồng em bảo:

- Mình vào cho cha bảo chuyện.

Em vâng lời vào.

Cha em ngó em nói:

- Nay hai con, cha nay tuổi già, sức yếu không còn sống bao lâu nữa, gia tài tự sản¹¹¹ này cha cho hai con hết.

Rồi cha em giao nào là chìa khóa, các giấy nợ, bản khoán¹¹² đất, ruộng, và mọi việc.

Chồng con tỏ cho cha con nghe rằng:

- Hai con giờ cũng không nghèo túng chi, gia tư cũng khá, làm việc lương cao, thôi thì một nửa gia tài cha nên phân chia cho các người nghèo khổ trong làng này, đừng cầu cho hương hồn mẹ tôi được tiêu diêu cõi thiên đàng.

Ôi! Lời nói châu báu làm sao, cha em và em nghe đều khóc, và gạt, cha em nói:

- Lời con phân phải lắm, phải lắm, cha sẽ thi hành ngay.

Hai bữa sau người ta trước nhà em có đến một ngàn ba trăm người cho mỗi người lãnh được năm chục bạc, họ ca tụng lòng nhân đức của cha em, chồng em và thậm chí đến Phúc, họ cũng trọng, họ kêu bằng cậu Phúc ngọc.

Nga vui vẻ nữa:

- Em mừng quá, em nghe chị mấy lần bị nạn mà muốn khóc to, nào hay đâu trời cao có mắt, xử lạ quê người phần chị còn nên, ít lắm đó.

Nguyệt ngơ ngẩn nói:

- Nếu không xảy ra việc vợ trước của chồng em ngoại tình, thì thân em không biết phải phiêu lạc về đâu.

Nguyệt nói đến đây bỗng nghe Phúc chạy tới ôm Nguyệt hôn, Phúc hỏi:

¹¹¹ Tự sản: nay ta nói sự sản.

¹¹² Nay ta nói bằng khoán.

- Mẹ nói truyện gì với bác Hai (gọi Nga) mà xem mẹ buồn vậy, hử mẹ?

Nguyệt ôm con hôn. Nga cũng nói:

- Em kiêu chị nhé, nhà em đi dạy học đã về.

Phúc nói:

- Bác đốc học con ở trường chưa về.

Nguyệt nói:

- Nhưng để bác gái về dọn cơm cho bác đốc con ăn chứ.

Nga từ giã Nguyệt ra về, vì nhà Nga cũng bên cạnh cách có một hàng rào bằng "sơn ly sắt". Nguyệt nhìn Phúc nói:

- Con tôi ngoan lắm, hôm nay có học thuộc bài không hở con?

Phúc vui vẻ đáp:

- Thưa mẹ, con thuộc, thầy con khen luôn.

Nguyệt tủm tỉm cười. Bỗng Phúc rú lên:

- Kia, cha con về sớm thế... kia mẹ.

Vạn đi vào.

Chung